

מיומנו של מתי רוזנצוויג (ימין עם אשתו ובנו, בחזרו לארץ)

אלינו היה טוב מאוד, הן בשעת התפיסה והן בבית הסוהר. אנו מודים לממשלת תורכיה על יחסה. אנו מודים גם לאנשי הצירות שלנו שעשו כל מה שבאפשרותם לעזור לנו. ניכר היה שהדייגים עצמם אין לבם שלם עם ההצהרות שהושמו בפיהם. הסביר מתי רוזנצוויג את הניגוד בין מכתביו לבין ההצהרה החדשה: "בבית-הכלא רואים כל דבר כאור אהרן". אולם אחר-כך הסביר מדוע נאלצו הדייגים לשמור את לשונם בהוראת משרד-החוץ: "אתם לא יודעים מה זה תורכים, זה עם גדול וחזק. מוטב לא לדבר". בעמודים אלה מפרסם, "העולם הזה" קטעים מיומנו הכלא של מתי רוזנצוויג, שהוגנב החוצה באמצעות מכתבים שנשלחו לאשתו מרגלית בישראל. אלה הם רק קטעים ממאות מכתבים, השופכים אור על הבטיחה.

המשת דייגו ספינת-הדייג "סנונית", ששוחררו השבוע ממעצרם בתורכיה אחרי 414 ימי-מעצר, זכו, בהגיעם לישראל, לקבלת-פנים מוזרה ביותר. בנמלה-העופה לוד ציפו להם עשרות בני-משפחתם ועשרות עתונאים וצלמים שדרשו לשמוע מפיהם את הסיפור המלא אודות השעורורה הבינלאומית אשר תפיסתם מהווה, על תנאי-מעצרם ועל עיוותי-הדין ממנו סבלו בתורכיה. בני-המשפחות נאלצו להמתין שעה ארוכה בטרם ניתן להם לפגוש ביקיריהם. העתונאים שניסו לראיין גורשו בעזרת המשטרה. משך שעה ממושכת קיבלו הדייגים תדרוך מפזר מפי איש משרד-החוץ, שלאחריו נשמעו מפיהם הצהרות שעמדו בניגוד מוחלט למכתביהם מבית-הכלא. אמר רבי-חובל הספינה, רפאל פלדי: "יחס התורכים

„טירוף בכלא התורכי“

את הפאסנט. הבטחתי לו לגלות את הפאסנט ביום השיחרור. כמעט כל הרוצחים שיושבים כאן הם חק לאים. או סיפרתי להם שאצלנו בארץ סידרנו שהכל גודל על עצים. הם שאלו: מה זאת אומרת? או סיפרתי שאצלנו מלפפונים, גזר, רים, אבטיחים ושאר ירקות גדלים על עצים. הם שאלו איך אפשר לקטוף גזרים. או הסברתי שמנערים את העץ עם טראקטור וזה נופל. אמרתי להם גם שאצלנו הפרות נותות ישר קפה, מכיוון שנותנים להן פולי קפה. כמו כן סיפרתי להם שלסוסים שלנו יש שמונה רגליים, כדי שיוכלו למשוך יותר מהר. הם מאמינים לדברי ושואלים איך

עורך-דין שלנו מחא על כך ואז נאמר לו בפשטות: „שב במקום ואל תפריע!“

★ ★ ★

אין לנו מה לעשות בכלא, אז אנחנו מותחים את התורכים שיושבים איתנו. כאשר נולד לי הבן, באו התורכים לבקר אותי. אחד מהם אמר לי שזה בכלל מול שנולד לי בן ולא בת. לו עצמו יש חמש בנות והוא לא יכול ל' הוליד בן. אמרתי לו שישאל את ארץ מתקדמת, ביהוד בשטח הרפואי, ויש לנו פאסנט שאם אתה רוצה ילד נולד ילד ואם ילדה נולדת ילדה. הוא האמין לי ברצינות וזה שבוע אינו נותן לי מנוחה, לגלות לו

תוצאות ממשיות: חוץ מזה, רבי-חובל פלדי בכלל לא מבין מה שהולך כאן ועושה טעויות שעולות לנו ביוקר... את כות' בת לי ושואלת אם אני הולך לקאברט. מותק שלי, בחמש בערב סוגרים אותי. אני בבית סוהר, וגם אם הייתי חופשי לא הייתי הולך בלעדיו.

★ ★ ★

אני משתעשע עם התורכים שיושבים כאן. הם מלמדים אותי תורכית ואני מלמד אותם עברית. הם שאלו אותי איך אומרים בוקר טוב בעברית. אמרתי להם שבוקר טוב בעברית זה קיש אין טוחס (שק בישבן באדיש), וכל בוקר הם באים אלי ואומרים קיש אין טוחס ומאבסוטים עד הגג. אני לא מאמין באמונות תפלות. אבל ביום שבת לפני המשפט דרכתי בטעות על ראי ושרבתי אותו לחתיכות. יתכן ש' בגלל זה נדפקנו ודחו לנו את המשפט לשבוע.

★ ★ ★

ובמקרה, 1959. היום היו אצלנו ה' עורך דין וכמה ידידים. אחד מהם סיפר לי שהיית באיגוד הדייגים. דבר אחר הרגיו אותי ולא רציתי להאמין. הם סיפרו שאת אומרת שאני לא בתורכיה אלא במצ' רים. מה פיתאום? את יודעת שהמלגנו לי תורכיה, את שולחת מכתבים לתורכיה ואני כותב לך שאני בתורכיה. אז איך אפשר שתחשבי כן! זה מצחיק אותי. איך בכלל יכול הייתי לכתוב משם?

היום נערכה הישיבה השלישית של משי' פטנו. את שתי הישיבות הראשונות דחו מפני שלא היה מתורגמן שיתרגם מתורכית לעברית. בבוקר העדנו אנחנו, ואילו אחרי הצהרים העידו עדי-התביעה: רבי-חובל של ספינת המישמר שתפס אותנו, המכונאי ומלח אחד, ועוד ארבעה אורחים. רבי-חובל סיפר שתפס אותנו קרוב מאוד לחוף ושורק מצוף באותו מקום, בזמן התי' פיסה. זו הפעם הראשונה ששמענו על ה' מצוף הזה. הוא מסר באוזן שעה תפס אותנו ואיך ארב לנו מאחורי אי בשם קבלרוס. זה היה שקר מתועב, מכיוון שעלידי אי זה אי-אפשר לסחוב רשתות, מפאת ההתקלקלות יות התת-קרקעיות, בקרקעית הים. המכונאי והמלח חזרו על דבריו.

אחריהם עלו להעיד ארבעת האורחים. אחד היה דייג מטאסאגו. הוא סיפר שראה אותנו הרבה פעמים ומכיר אותנו אישית, אחד אחד. לפי דבריו תפסו אותנו בשעה שתים-עשרה ובחמש יחצי הגענו לחוף. אחר כך עלה אחד שסיפר שאנחנו דגים כל כך קרוב לחוף עד שבלילות אין לו צורך בחש' מל בבית, כי האור של ספינתנו מאיר את חדריו. הוא מסר שתפסו אותנו בשתיים וחצי ובחמש הגענו לחוף. שני האחרים מסרו גם עדויות שונות על זמני התפיסה והבאתנו לחוף, למרות ששמעו איש את עדותו של הקודם לו.

אז קרה משהו שלא ראיתי, לא שמעתי ולא תיארתי לעצמי שיכול לקרות בבית' משפט באיוה שהוא מקום בעולם. השופט התרגו מאוד על הסתירות בדברי העדים. הוא ציחה על כולם לעמוד לפניו בשורה, לרבות רבי-חובל ועוזריו, צעק עליהם ו' ציחה שיחיד יקבעו את השעות המדויקות של תפיסתנו והבאתנו לחוף. נערכה התיע' צות ביניים ולבסוף החליטו שנתפסנו ב' שתיים וחצי והגענו לגמל בארבע וחצי. רק אז רשם השופט את העדויות בתק, בניגוד לכל העדויות שהושמעו קודם. ה'

אוקטובר, 1959. ודאי מעניין אותך המקום שבו הספיק בעלך לבלות עד עכשיו 45 יום, ושהוא עתיד לבלות בו עד לשיחרורו. ובכן, זהו החדר שאליו אנו מוכ' נסים בשעה 5 בערב בכלא סליוקה. זהו חדר ארוך ובו 25 איש, השוכבים זה ליד זה. כמובן שאין מיטות ואנו ישנים על הריצפה. ישנים על שטיחים ומתכסים בשמי כות. בערב עושים לפעמים תה (אסור ב' החלט), או משחקים בקלפים שהתקינו מ' קופסאות סיגריות (גם זה אסור בהחלט). לפעמים משחקים כאן גם בסוס ארוך, אבל זה תלוי במצב-הרוח.

באחת התמונות שהצלמנו כורע ילד על ברכיו באמצע התצלום. אין מה להתפלא. הוא באמת ילד, בן 13, שנידון לשבע וחצי שנות מאסר בעוון — לא תאמיני — אונס. אבל זה לא הכל. יש כאן גם רוצחים ש' חתכו אנשים לחתיכות קטנטנות עם גרזן מושח או תער, ויש אפילו משפחות שלי' מות, ואת אומרת, משפחה שלימה שרצחה ביחה, אבא, אמא ובן — וכולם שוכבים כאן בבית הסוהר. יש גם אגף לנשים. נחשי כמה שנים קיבלו? הן קיבלו את מספר השנים של הקורבן בעת שהרגו אותו. אז אשה הרגה איש בן 60, היא מקבלת 60 שנות מאסר.

כאן, בכלא, לא מקבלים כלום בלי כסף. הספרות עולה בכסף, מים חמים — כסף. ציחצוח נעליים — כסף, אוכל — כסף. ה' אדם שמגן את החצר ואת בתי-השימוש, מקבל כסף מכל אסיר. אבל מסתבר שאנשים שהכסף אינו ברושם, נהנים גם הם משי' רוחיים. התורכים הם חברים טובים ואוהבים לעזור איש לרעהו.

★ ★ ★

הימים חולפים בצפייה ליום המשי' פט, שהיה צריך להתקיים ב'24 באוק' טובר. הצלחנו להבין קצת, להעמיק דעת במינהגי המקום ובמנהגיות המקומית. קשרנו שרירי-ידידות עם כמה מהאסירים, שהם יותר מתקדמים. נודע לנו שמתוך 200 האסירים שאתם חיינו, לפחות מחציתם — רוצחים. בילדותי, כאשר ניסיתי לתאר ל' עצמי רוצח, נדמה היה לי, משום מה, ש' הוא צריך להיות בעל חיצוניות שונה מיתר האנשים. התפלאתי לשבת עליהם ולדבר אליהם כאדם אל אדם. אחר כך כשהבננו קצת את השפה ויכולנו לשוחח איתם, נוכח' נו שמרבית הרציחות נעשו בגלל ת-אים כלכליים גרועים ורמת-חיים נמוכה. הרדיפה אחרי פרנסה ובעיקר — שמירת הרכוש, היו הסיבות העיקריות לרצח. שאר האסירים הם גנבים, רמאים, אנסים וכי'. המוכוברים ביותר בין כולם הם הרוצחים. בתורכיה, יותר מכובר להיות רוצח מאשר גנב או אנס. כאשר שאלנו מישהו למה הוא יושב, אפילו שהיה גנב קטן שישב בעד גניבה, היה ענה: „הרגתי מישהו“.

★ ★ ★

יום היה צריך להתקיים המשפט שלנו. לקחו אותנו מחדרנו ומבינו אותנו כראוי. האריכו לנו את פקודת המעצר לעוד שבוע. אנחנו חיים כאן כמו חיות. רק איב' לים וישנים. לא טוב. אין לנו בגדים וחוש' שני שיש לנו גם כנינים... היתה לנו תיק' זה שהיום נשתחרר, עתה אנו מיואשים. באים אלינו כל מיני אנשים מהצירות ומ' מוסדות אחרים, וכל אחד מספר לנו דבר אחר. כולם מרמים אותנו ובגלל זה אין

בני-המשפחה מקבלים בנשיקות את מתי רוזנצוויג ואשתו. הצעירה במר' כד ואחיה היא אחותו של מתי. עם מתי ואשתו, חזר גם בנו, אשר, שהיה עמם בתורכיה.